

küldötteink József Etelka nével, akivel már régebb óta leveleztünk, s azok közül is sokkal, akiknek küldtünk az emlékfá részéből. A Magyar Televízió felvételt készített a József Attila-szobor avatási ünnepségről, s közte küldötteink virágelhelyezéséről. Ezt a felvételt a Dél-alföldi Krónika című műsorban május 9-én sugározták – legnagyobb örömünkre. A Magyar Rádió kétszer foglalkozott az emlékfából készített emlék jelentőségével. Egy szép darabot, melyet dr. Péter László tudományos kutatónk ajándékozottunk – kiállítottak a Szegeden rendezett kiállításon.

Rácz Sándor

Jócsik Lajos ravatalánál

A végső búcsú mindenkor nagyon nehéz, de sokszorosan az, ha nemcsak az írótól, a közéleti személyiségtől veszünk búcsút, hanem elsősorban az embertől, aki hozzánk tartozott, a földitől, a sorstárstól, a baráttól, sőt bajtárstól. Együtt indultunk. Magam valamivel korábban, ami a búcsúzást még nehezebbé teszi, hiszen a fordított sorrend a természetes.

A kislalföldi táj gyermekei, Érsekújvár szülőttei vagyunk, azé a magyar vidéki társadalomé, amelyet egyként szerettünk és amely ellen egyként harcoltunk. Te legalulról indulva, a régi magyar vidéki társadalom legmélyéről – ahogy akkor hittük. De az ifjú korunk kezdetén ránk tört világtörténelmi katasztrófa megmutatta, hogy ennél a mélységnél még mélyebb is van. „Állástalanná” vált mozdonyfűtő apád a XX. század harmadik évtizedében gázgyári segédmunkás lett, így kapaszkodott meg az élet peremén. Igen, az élet s a város peremén, hisz ott éltetek, ott állt a gázgyárral szemben, annak füstjében fuldokolva a kis családi ház. Itt nyikorogtak a szén és kokszot szállító hatalmas társzekerek, amelyek nyomán örökké ott terjengett házatok felett a felvágott utca pora, míg távolabb egy darálómalom zakatolt, még távolabb a lókereskedők istállóiban nyerítettek a lovak – egy ugránsnyira volt Töleték a hatalmas Vásártér. Itt gyült össze időnként az egész kislalföldi táj földműves népe, itt jutott különleges élményhez – ha évente megjött a cirkusz – a kis Jócsik Lajosi, amikor a ponyva résein be-bekukkantott a cirkusz varázslatos világába. De itt jutott táplálékhoz – ha kiürült a Vásártér – a fekete kecske is, amely az apa állástalansága idején a család élelmezésének fő forrásává lett. Sőt szerény keresetforrása is, amikor egy szép napon egyetlen láda holmival megjelent a híres emigráns tanár, a későbbi atyai barát.

Ez volt tehát a kiindulópont, ahonnan a szülők emberfeletti erőfeszítésével a gimnázium felé elindultál, megszakítva – amikor apád már fáradni kezdett – hajnalonként egy kis lámpagyújtogatással a tudományok csarnokába vezető utat. Igen, ez a József Attila-i közeg, ez volt ifjúkori világod, amelyből – néhány évtizeddel korábban – nagy földink, *Kassák Lajos* is elindult. Zord világ, kisebbségi sorssal tetézt magyar alvilág, amelyből nagyon meredek út vezetett ki és föl. De Te nemcsak a táj és a magyar vidéki társadalom gyermeke voltál, hanem a forradalmi kor fia is. És ha a történelmi katasztrófa folytán mélyre zuhant szüleidben volt erő fiúk taníttatásának áldozatát vállalni, Benned volt erő és elszántság ezen a meredek úton elindulni, sőt versenyre kelni szerencsésebb kortársaiddal.

Hamarosan megtaláltad az utat a kibontakozó forradalmi munkásmozgalomba bekapcsolódó érsekújvári proletárokhoz, akiknek körében számtalan baráttra találtál, majd később azokhoz a fiatal kortárs diákokhoz és értelmiségiekhez, akik az akkori Csehszlovákiában népük fennmaradásának új útjait keresték. Ott voltál az útkeresők első soraiban. Hisz talán Te voltál az első munkásgyermektábor megszervezője Sókшелöcén, ahol már

csendőrök rivallása igyekezett visszatántorítani az efféle törvénybe ütköző cselekedetek-től. Mi sem természetesebb, hogy hamarosan egyik vezéralakjává váltál a Sarló gárdájának, amelynek keretében a reakcióval hadakozva kivívtad magadnak az egyik fő reakciótól a Jócsik helyett a „Rosszcsik” nevet. Természetesen részt vettél a regös járásokban, a szociográfiai vándorlásokon, és rövidesen megjelentek tanulmányaid az erdélyi Korunkban. Ezt követte a többi állomás: Párizs, gyalogút Romániába a Korunk szerkesztőségébe, majd a főiskolai tanulmányok, amelyeket elvégezve nem valamilyen jövedelmező állás elfoglalására gondoltál, hanem a közéleti szerepre. Szerencséd is volt, hiszen amikor Magyarországra kerültél, *Móricz Zsigmond* oldalán nyílt erre lehetőséged. Ekkor írtad meg a Sarló mozgalmról szóló egyik legszebb könyvet, az Iskola a magyarságra című tanulmányt. A földszabadulás aztán megnyitotta az igazi közéleti szerep betöltésének lehetőségét is. *Erdei Ferenc* mellett bekapcsolódtál a szegényparasztság szervezésébe, majd egyik irányítójává váltál a szövetkezeti mozgalomnak.

Amikor itt bezárult előtted az út, közgazdasági területen találtál nem is csekély tennivalót. Közben egymás után jelentek meg munkáid, és a számkivetésnek tekintett közgazdasági funkció betöltése közben kitárult előtted az a munkaterület, amelyen a gyakorlati munka mellett összefoglalhattad a magyar táj és természeti kincsek föltárására, óvására és megőrzésére irányuló erőfeszítéseket.

Pályád végén tehát akaratlanul visszakapcsolódtál oda, ahonnan a Sarló mozgalmaiban elindultál, a tájhoz, a néphez, életünk alapjához, a természethez, a nép életének szolgálatához.

Amikor most ravatalod előtt állva mindezeket emlékezetünkbe idézem, újból a barát, az ember jelenik meg előttem. A zömök, merész és dacos népfí, ennek, a szóval együtt kiveszőben levő emberfajtának olyan tiszta típusa, hogy csak példaképnek tudlak tekinteni. Örökké fáradoztál, nem ismerted a langyos nyugalmat, a múlt évek, a kor sem fékezte munkálkodó kedvedet. A betegség sem, amélyről tudtunk ugyan, de amélyről Te soha nem panaszkodtál. Otthonod műhely volt, a roskadásig rakott könyvespolcok alatt írógép szomszédságában folyóiratok, újságcikkek, könyvek sorakoztak az asztalon, a díványon, és ha belépett Hozzád az, akit barátodnak elfogadtál, egyszerre megtelt szobád a gondolatok forrongásával. Mennyi új terved, elgondolásod volt még, amit sajnos már nem fejezhetsz ki. De életed így is teljes, a Sarló nemzedékéből kevésnek sikerült az induláskor vállalt feladatokból annyit megoldani mint Neked. A búcsú végszavaként a költő szavához kell folyamodnom: Jócsik Lajos, életed: jó mulatság, férfimunka volt.

Horváth Ferenc

